

УДК 342.9

DOI: 10.26565/2075-1834-2019-27-09

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Хабарова Т. В.,

кандидат юридичних наук, викладач кафедри
державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
м. Харків, 61022, майдан Свободи 4,
e-mail : t.khabarova27@gmail.com
orcid : <https://orcid.org/0000-0001-8830-4508>

АНОТАЦІЯ: всі без виключення країни світу занепокоєні існуванням та поширенням такого деструктивного явища як корупція, яка шкодить діяльності органів публічної влади, гальмує розвиток економіки та деформує свідомість суспільства. У зв'язку з чим, кожна з країн запроваджує власну антикорупційну програму, стратегію або веде відповідну політику.

В даній статті заходи запобігання корупції, що застосовуються окремими зарубіжними країнами, розглядаються безпосередньо з метою з'ясування можливості запозичення такого досвіду для України. В статті проаналізовано антикорупційну діяльність трьох країн – Фінляндії, Данії та Швеції. Такий вибір обумовлений низьким рівнем корупції в запропонованих країнах.

Відзначимо, що проаналізувавши досвід Фінляндії, Данії та Швеції ми дійшли висновку, що заходи запобігання корупції, що реалізуються в досліджуваних країнах, в своїй більшості, співпадають з антикорупційними заходами, що застосовуються в Україні. До таких заходів, зокрема, належать : прийняття антикорупційного законодавства, ратифікація міжнародних договорів, запровадження громадського контролю, встановлення більш жорстких заходів відповідальності за вчинення корупційних діянь, тощо. Проте, в досліджених країнах є певна особливість, яка зумовлює зниження рівня корупції – це відкритість діяльності суб'єктів владних повноважень, морально-психологічне несприйняття корупції громадянами, посилення прозорості та сприяння залученню населення до реалізації антикорупційних заходів, тобто застосовуються ряд етичних (для службовців) й моральних (для всього суспільства) засад, які не дозволяють громадянам вчиняти корупційні діяння. З цього також можна зробити висновок, що однією з пріоритетних засад, яка може впливати на зниження рівня корупції є морально-етичне виховання громадян, до чого власне має прагнути Україна.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: корупція, запобігання корупції, антикорупційні заходи, зарубіжний досвід, заходи запобігання корупції, антикорупційна діяльність, антикорупційна стратегія.

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ КОРРУПЦИИ

Хабарова Т. В.,

кандидат юридических наук, преподаватель
кафедры государственно-правовых дисциплин
юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В.Н. Каразина,
г. Харьков, 61022, площадь Свободы, 4,
e-mail : t.khabarova27@gmail.com
orcid : <https://orcid.org/0000-0001-8830-4508>

АННОТАЦИЯ: все без исключения страны мира обеспокоены существованием и распространением такого деструктивного явления как коррупция, которая вредит деятельности органов публичной власти, тормозит развитие экономики и деформирует сознание общества. В связи с чем, каждая из стран вводит собственную антикоррупционную программу, стратегию или ведет соответствующую политику.

В данной статье меры предупреждения коррупции, применяемые отдельными зарубежными странами, рассматриваются непосредственно с целью выяснения возможности заимствования такого опыта для Украины. В статье проанализирована антикоррупционная деятельность трех стран – Финляндии, Дании и Швеции. Такой выбор обусловлен низким уровнем коррупции в предложенных странах.

Отметим, что проанализировав опыт Финляндии, Дании и Швеции мы пришли к выводу, что меры предупреждения коррупции, реализуемые в исследуемых странах, в своём большинстве, совпадают с антикоррупционными мерами, которые применяются в Украине. К таким мерам, в частности, относятся: принятие антикоррупционного законодательства, ратификация международных договоров, введение общественного контроля, установление более жестких мер ответственности за совершение коррупционных деяний и тому подобное. Однако, в исследованных странах есть определенная особенность, которая приводит к снижению уровня коррупции – это открытость деятельности субъектов властных полномочий, морально-психологическое неприятие коррупции гражданами, усиление прозрачности и содействие вовлечению населения к реализации антикоррупционных мер, то

есть применяются ряд этических (для служащих) и моральных (для всего общества) основ, которые не позволяют гражданам совершать коррупционные деяния. Из этого также можно сделать вывод, что одной из приоритетных основ, которая может влиять на снижение уровня коррупции является морально-этическое воспитание граждан, к чему собственно должна стремиться Украина.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: коррупция, предотвращения коррупции, антикоррупционные меры, зарубежный опыт, меры предупреждения коррупции, антикоррупционная деятельность, антикоррупционная стратегия.

FOREIGN EXPERIENCE OF PREVENTION CORRUPTION

Khabarova Tetyana,

candidate of laws, lecturer of the department
of State Legal disciplines
of Law faculty
of V.N. Karazin Kharkiv National University,
Kharkiv, 61022, 4 Svoboda Square,
e-mail: t.khabarova27@gmail.com
orcid : <https://orcid.org/0000-0001-8830-4508>

ANNOTATION: all countries of the world, without any exception, are concerned about the existence and the proliferation of such a destructive phenomenon as corruption, which harms the activities of public authorities, weighed down the economy and distorts society's consciousness. In this context, each country introduces its own anti-corruption program, strategy or conducts appropriate policies.

In this article, the corruption prevention measures applied by individual foreign countries are considered directly in order to ascertain the possibility of borrowing such experience for Ukraine. The article analyzes the anti-corruption activities of three countries - Finland, Denmark and Sweden. This choice is due to the low level of corruption in the proposed countries.

Analyzed the experience of Finland, Denmark and Sweden, we made conclusion that the measures of prevention of corruption implemented in the studied countries, in the majority, coincide with the anti-corruption's measures in Ukraine. Such measures include, inter alia, the adoption of anti-corruption legislation, the ratification of international treaties, the introduction of public control, the establishment of stricter penalties for the commission of corrupt acts, etc. However, in the studied countries there is a certain feature that decrease the level of corruption – this is the openness of the activities of authority, moral and psychological citizens' denial of corruption, increased transparency and facilitating the involvement of population to the implementation of anti-corruption measures, namely using a number of ethical (for employees) and moral (for the whole of society) principles that stop citizens to commit corruption's acts. It could also be concluded one of the priority basic can influence the reduction of corruption is citizens' moral and ethical education which Ukraine should strive for.

KEY WORDS: corruption, prevention of corruption, anti-corruption measures, foreign experience, measures to prevent corruption, anti-corruption activities, anti-corruption strategy.

Проблема існування та поширення корупції притаманна будь-якій державі. Віками людство прагнути подолати корупцію набувало як позитивного, так і негативного досвіду боротьби з цією соціальною аномалією. Кожна країна намагаючись запровадити свою ефективну систему заходів, які б знизили до мінімуму негативні наслідки корупції, сформувала власний унікальний та нетиповий досвід запобігання корупції.

Тож, зважаючи на всеохоплюючий характер корупції, вона існує фактично в кожній сфері в кожній країні, проте є країни, яким вдається успішно запобігати вчиненню корупційних діянь їх громадянами, а є країни, в яких рівень корупції залишається надмірно високим. У зв'язку з чим, вважаємо за доцільне розглянути досвід антикорупційної діяльності країн, які за показниками рейтингу сприйняття корупції посідають найвищі позиції. Пропонуємо розглянути досвід країн, які протягом достатньо тривалого часу займають місця в п'ятірці рейтингу сприйняття корупції Transparency International, зокрема й у 2018 році – це Данія, Фінляндія та Швеція [5].

Зазначимо, що обрані країни дуже часто наводяться у якості прикладу або орієнтиру, до якого більшості країн варто прагнути. Цими країнами сформовані певні власні особливості організації антикорупційної діяльності, проте звичайно ж є й спільні для всіх характеристики, зокрема такі як: рішучість у проведенні дійсно активної антикорупційної діяльності; залучення до провадження антикорупційних заходів громадськості, а також моральне заперечення вчинення корупційних діянь [13, с. 43].

Тож, розглянемо досвід здійснення антикорупційної діяльності кожної із зазначених вище країн.

Фінляндія. Фінляндія посіла третє місце у рейтингу сприйняття корупції Transparency International у 2018 році. Доречно зауважити, що згідно із статистичними даними поліції та судів у Фінляндії корупція також майже відсутня. Корупційні правопорушення, що вчиняються публічними службовцями в судах розглядаються досить рідко. Такий стан корупції у країні також підтверджується вибірковими даними International Crime Victim Survey. Крім того, за результатами опитування фінських респондентів, кількість випадків вимагання державними і муніципальними службовцями хабарів, протягом поточного року також фактично дорівнює нулю [9, с. 268].

В Фінляндії немає спеціалізованих антикорупційних законів. Основні нормативні положення, пов'язані з корупцією, містяться в Кримінальному кодексі – це норми про хабарництво в публічному та приватному секторах Фінляндії [9, с. 269]. Антикорупційна політика Фінляндії засновується на твердженні, про те, що корупція не є ізольованим феноменом, тому в процесі протидії корупції не виникає особливої потреби прийняття спеціальних законів, формування спеціалізованих антикорупційних органів, прийняття окремої стратегії або вироблення плану дій. Навпаки, антикорупційна політика інтегрована в загальну політику країни, адже корупцію розглядають і як частину злочинного світу, і як частину неналежного управління [21, с. 134-135].

Говорячи про нормативне урегулювання питання протидії корупції у Фінляндії відзначимо, що остання як член Європейського Союзу є учасником усіх основних правових документів Європейського Союзу з питань боротьби з організованою злочинністю й корупцією. Важливо відзначити, що імплементація міжнародних норм в національну правову систему Фінляндії відбувається поступово. Пріоритетним принципом цього процесу є органічне поєднання національного законодавства Фінляндії із загальноєвропейським із мінімально можливими змінами першого. Так, зокрема, Фінляндією ратифіковано Конвенцію Європейського Союзу з питань корупції, Спільні дії Європейського Союзу по боротьбі з корупцією в приватному секторі, Конвенцію Ради Європи про кримінальну відповідальність щодо корупції, Конвенцію про цивільну відповідальність щодо корупції і Конвенцію Організації економічного співробітництва та розвитку про боротьбу з підкупом іноземних державних посадових осіб в міжнародних ділових операціях, тощо [12]. Також відзначимо, що для правової системи Фінляндії не характерне застосування у законодавстві категорії «боротьба», фінськими законодавцями закладено принципи попередження вчинення протиправних діянь у кожному правовому акті, що визначають конкретну сферу діяльності, а не вид правопорушення [14, с. 72].

Окрім належного законодавства, низький рівень корупції у Фінляндії також зумовлений головним важелем – чесною владою, яка спрямовує свою діяльність на взаємодію з громадянським суспільством, а також традиціями і цінностями нації. Чесна влада не залежить від персоналій, це закладено в культурі та менталітеті народу. Кожен службовець, який займає посаду в органі державної влади зобов'язаний служити їй.

Досить часто основним чинником, що обумовлює виникнення корупції в країні називають недостатній рівень заробітної плати публічних службовців. Заробітна плата фінських службовців не найвища серед країн ЄС, вони менші, ніж у приватному секторі. Тому високий рівень заробітної плати посадових осіб не являється вирішальним антикорупційним чинником. Вирішальне значення у Фінляндії мають етика, повага до власної роботи та неповага до зловживань, та нечесності. Фіни вважають ганебним отримання хабарів. Взяти хабар – значить бути залежним від особи, яка його дала [9, с. 269]. Така самоповага, на нашу думку, являється тим ідеалом, до якого мають прагнути не лише посадовці, а й усі громадяни.

Важливу роль у запобіганні корупції також відіграє рівень освіти нації. Адже, освіченими людьми набагато важче маніпулювати – вони знають свої права, розуміють, яким чином функціонують органи публічного адміністрування та у який спосіб мають враховуватися і забезпечуватися потреби та інтереси населення.

Не менш важливим заходом протидії корупції у Фінляндії вважається і «соціальний контроль». Фіни – невелика нація, тому досить важко приховати, наприклад, нечесні доходи від сусідів. На цих же традиціях побудована і політична структура всього суспільства. Влада у Фінляндії – максимально наближена до народу. У Фінляндії є муніципалітети, населення яких становить близько 200 осіб, але вони мають самоврядування. Така система є запорукою легітимності влади. Тому фіни не бояться її представників, як наприклад, поліцейських. Люди не бояться політиків, і політики не бояться народу – вони всі відчувають себе членами одного громадянського суспільства [16, с. 282].

Досить важливими чинниками, які обумовлюють низький рівень корупції у Фінляндії також слід назвати:

- політична, фінансова та кадрова незалежність системи правосуддя;
- незалежні засоби масової інформації;
- відкритість процесу прийняття рішень посадовими особами;
- мінімізація втручання держави в приватний сектор;
- ефективна система внутрішнього і зовнішнього контролю за діями посадових осіб;
- гідний рівень заробітної плати державних службовців, наявність «соціального пакету» (пенсійне забезпечення, вихідна допомога), розмір якого встановлюється за вислугою років;
- морально-психологічне несприйняття суспільством та посадовими особами корупції [15].

Швеція. Запозичення досвіду Швеції може бути корисним для удосконалення антикорупційної діяльності в Україні. Шведська антикорупційна стратегія характеризується своєю суворістю та послідовністю. Парламентом та урядом Швеції запроваджено високі етичні стандарти для чиновників та професійну відповідальність, побудовано незалежну й ефективну систему правосуддя, запроваджено

вільний доступ до державних документів.

Швеція має добре розроблену систему законодавства для боротьби з корупцією. Кримінальне законодавство охоплює всі форми корупційних правопорушень, що містяться в Кримінальній конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією та Додатковому протоколі. Більш загальні правила та принципи поведінки, включаючи положення щодо конфлікту інтересів, викладені в ряді законодавчих документів, таких як Конституція, Закон про адміністративну процедуру (1986: 223) та Закон про державну службу (1994: 260) [7].

У Швеції, як і у більшості Скандинавських країн немає спеціалізованих антикорупційних органів, які контролюють виконання антикорупційного законодавства, а основним нормативно-правовим актом, який передбачає покарання за неправомірне отримання винагороди службовими особами являється Кримінальний кодекс Швеції [9, с. 269]. Стосовно відсутності спеціальних антикорупційних органів зазначимо, що хоч Швеція не має антикорупційного агентства, вона має ряд органів, які можуть спільно розглядатися як такі, що виконують еквівалентну функцію. Це, перш за все, Національний антикорупційний підрозділ прокуратури (National Anti-Corruption Unit), нещодавно створена Національна антикорупційна група поліції (National Corruption Group) та давній Шведський антикорупційний інститут (Institutet Mot Mutor). Іншими суб'єктами, діяльність яких спрямована на протидію корупції являються Шведська асоціація органів місцевої влади та регіонів (SKL) та Transparency International Швеція (TIS) [6].

Шведська модель боротьби з корупцією характеризується широким громадським впливом на високопосадовців, які вчиняють корупційні діяння, держава забезпечує максимальну можливість свободи слова та прозорості у публічних справах [17, с. 36]. Так, наприклад у Швеції особливо активну участь у протидії та запобіганні корупції здійснюють громадські організації. Зокрема, незалежний моніторинг за рівнем поширення корупції у тих або інших сферах суспільства реалізує шведська громадська організація, яка має назву «Інститут проти хабарів», заснована у 1923 році. Отримуючи фінансову підтримку від бізнес-організацій й Стокгольмської торгової палати, Інститут зосередив свою діяльність на більш детальному з'ясуванні тонкощів антикорупційного законодавства та антикорупційної діяльності [11, с. 27]. Зазначений інститут працює у площині суспільної моралі, прагнучи допомогти громадянам зрозуміти межу між діянням, що визнається хабаром і тим діянням, що є правомірним. При цьому, увага Інституту більшою мірою зосереджена на бізнес-співтоваристві. Зауважимо, що у своїй діяльності організації керуються «Положенням про подарунки, нагороди та винагороди» (Code of gifts, Rewards and other benefits in business), в основу якого покладено норми шведського законодавства. Положення, не має юридичної сили, проте є інструментом саморегулювання. Окрім зазначеного Інституту в Швеції також створена і функціонує громадська організація «Демократичний аудит», яка поєднала провідних шведських політологів, економістів, а також вчених інших з галузей. На рівні з моніторингом стану розвитку демократичних свобод в шведському суспільстві зазначена організація досліджує специфічні питання, у тому числі, пов'язані з протидією корупції [19].

Низький рівень сприйняття корупції у Швеції пов'язаний з давньою традицією відкритості та прозорості шведського суспільства та державних інституцій, а також суворою повагою до верховенства права. Зокрема, прозорість та відкритість уряду вважаються важливими механізмами уникнення зловживання владою та поширення корупції, особливо у поєднанні з посиленням зовнішнім контролем зі сторони громадськості та засобів масової інформації. Принцип доступу до офіційних документів забезпечує можливість громадськості та журналістам бути поінформованими про діяльність органів влади та допомагає виявити невідповідності у їх роботі [1]. Основними законами, що визначають та гарантують право на доступ до офіційних документів, є Акт про свободу преси та Акт про свободу вираження поглядів [3]. Одним з основних принципів державної служби Швеції являється принцип об'єктивності, що в цілому суперечить корупційній поведінці. Цей принцип встановлює, що кожен рівний перед законом і що державні службовці зобов'язані дотримуватися об'єктивності та неупередженості. Посадові особи ніколи не повинні діяти таким чином, щоб послабити довіру до проведеної діяльності [1].

Данія. За даними антикорупційних досліджень, Данія є однією з найменш корумпованих країн у світі. Тим не менш, у порівнянні з більшістю інших країн в Данії увага особливо не зосереджена на формальному регулюванні поведінки державних службовців й детальні кодекси поведінки практично відсутні. Це може здатися парадоксом, але пояснення полягає в традиції та культурі державної служби в Данії [8].

Після прийняття Конституції у 1849 році зусилля були спрямовані на досягнення балансу між лояльністю і цілісністю державної служби. У 1851 році був прийнятий перший закон про пенсії, який забезпечив державним службовцям значний захист від короля та уряду шляхом встановлення їм щедрої пенсії. Цей закон слугував захистом цілісності державної служби. Закон про заробітну плату від 1860 року, яким встановлювалась щомісячна заробітна плата, залежно від стажу та звання, ще більше посилив позицію державних службовців. Це також сприяло підвищенню їх лояльності, зробивши менш

привабливим мати додаткову роботу за межами державної служби, оскільки доходи від такої діяльності були враховані з місячної заробітної плати [8].

На сьогодні, Данія має добре розвинену систему законодавства, правоохоронних та судових органів для боротьби з корупцією, хоча національної антикорупційної стратегії немає.

У протидії корупції основним нормативно-правовим актом являється Кримінальний кодекс Данії. Незважаючи на те, що у документі не міститься визначення поняття «корупція», ним передбачається кримінальна відповідальність за такі протиправні діяння як хабарництво, розкрадання, шахрайство, зловживання владою, службовий підлог.

Данське кримінальне законодавство охоплює всі форми корупційних правопорушень, що містяться в Кримінальній конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією та Додатковому протоколі до неї. У 2013 році парламент прийняв зміни до законодавства, спрямовані на посилення попередження, розслідування та судового переслідування справ про економічні злочини. Що стосується хабарництва, максимальний розмір покарання за активний хабар у державному секторі збільшився з трьох років до шести років. За хабарництво в приватному секторі та хабарництво арбітрів максимальне покарання збільшилося з одного року і шести місяців до чотирьох років.

Важливу роль у запобіганні проявам корупції відіграють громадські та приватні антикорупційні ініціативи. Так, наприклад, Агентство міжнародного розвитку Данії (Danida) прийняло так звану політику нульової толерантності, відповідно до якої антикорупційні положення включаються до всіх урядових угод про надання Данією допомоги з розвитку, контрактів з компаніями, що залучаються до цієї діяльності [12], тобто компанії мають підписувати декларацію стосовно заборони хабарництва як прояву корупції, у зв'язку з чим, порушення відповідного положення зумовлює розірвання контракту та відмову від подальшого партнерства [2]. Запроваджено порядок повідомлення про корупцію та проведено тренінги з питань виявлення корупційних ризиків.

Данська державна служба характеризується високим ступенем чесності. Через традицію Данії щодо високих етичних стандартів та прозорості публічних процедур у державному управлінні існує лише декілька формальних правил, що визначають питання боротьби з корупцією.

Данія має Кодекс поведінки для державних службовців з 2007 року. Цей Кодекс стосується практичних аспектів, що описують ситуації, які можуть виникнути у державній адміністрації, включаючи «основні цінності та принципи», «свободу слова», «обов'язок конфіденційності», «неупередженість» та «прийняття подарунків». У 2007 році Міністерство юстиції випустило брошуру «Як уникнути корупції». У брошурі наводилися приклади та інтерпретації данського антикорупційного законодавства [4].

Крім того, наприклад, стосовно членів парламенту Данії варто зазначити, що вони не мають юридичного обов'язку розкривати свої активи та не підлягають жодній іншій формі правил для контролю конфлікту інтересів. Однак окремі політичні партії вимагають, щоб їх депутати розкривали свої активи без будь-яких офіційних обов'язків. Контроль здійснюється Президією Парламенту. Президія також розглядає випадки конфлікту інтересів, що стосуються міністрів або депутатів.

Більш того, парламент Данії встановив позитивний приклад у підвищенні прозорості витрат міністрів через «схему відкритості» - угоди між політичними партіями, на основі якої міністри мають заявляти про свої щомісячні витрати, проїзні витрати, отримані подарунки та іншу відповідну інформацію. На добровільній основі міністри також розкривають свої особисті та фінансові інтереси на веб-сайті Прем'єр-міністра.

Разом з тим, експерти з питань запобігання корупції Ради Європи (Group of States Against Corruption, GRECO) розкритикували Данію за недостатні заходи запобігання корупції щодо членів парламенту і судової влади. GRECO робить висновок, що Данія задовільно виконала лише одну з шести рекомендацій, наданих більше чотирьох років тому [20].

Ще однією особливістю антикорупційної політики Данії є її міжнародна співпраця у сприянні подоланню корупції іншими країнами.

Так, наприклад за участю Данського агентства з міжнародного розвитку (Danida) в Україні реалізована антикорупційна ініціатива ЄС щодо створення спеціалізованих антикорупційного суду.

Співставляючи антикорупційну діяльність Данії, Фінляндії, Швеції в сфері протидії корупції з діяльністю України, можемо віднайти багато спільних заходів, проте, чомусь результати їх реалізації зовсім різні. Так, наприклад, вибір Україною курсу на євроінтеграцію, прагнення до міжнародного співробітництва. Зазначимо, що у сфері запобігання і протидії корупції Україною у 2006 році було ратифіковано Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією; Конвенцію Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію, яка набрала чинності у 2010 році; Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією, яку було ратифіковано у 1995 році та яка набрала чинності у 2006 році; 18 жовтня 2006 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції» тощо [10, с. 107-108].

Також зауважимо, що досвід зарубіжних країн в сфері запобігання та протидії корупції у своїй більшості схожий між собою. Це, в цілому пояснюється існуванням процесів інтеграції законодавства, активною міжнародною координацією заходів запобігання та протидії корупції, а також обміном досвіду в сфері реалізації антикорупційних заходів [18, с. 75-76]. Значною мірою це стосується країн-учасниць Європейського Союзу, хоча кожна країна все ж таки має власні специфічні характеристики, пов'язані з історією, особливостями розвитку, традиціями нації, менталітетом та ступенем свідомості громадян.

Підводячи підсумок зазначимо, що антикорупційний досвід запропонованих країн дійсно виглядає певним орієнтиром до якого має прагнути кожна країна, у тому числі, й Україна. Основна їх перевага – це належне урядування, адже органи публічного адміністрування здійснюючи свої повноваження усвідомлюють важливість своїх дій для добробуту суспільства, оцінюють діяльність в сфері управління як престижну та цінують свою репутацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. A culture that counteracts corruption // URL : <http://www.government.se/contentassets/b32568dc6d5c4d17abfab8c9cb8d2e84/a-culture-that-counteracts-corruption.pdf> (дата звернення 15.06.2019).
2. Business-Anti-Corruption // URL : <http://www.business-anti-corruption.ru/> (дата звернення 15.06.2019).
3. Corruption in Sweden Exploring Danger Zones and Change. Staffan Andersson, Department of Political Science, Umeå University, SE-901 87 Umeå, Sweden. 277 с.
4. Denmark to the EU Anti-Corruption Report 03 February 2014. The Report is available from // URL : https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_denmark_chapter_en.pdf (дата звернення 10.06.2019).
5. New Zealand Public Sector Ranked Number One as the Least Corrupt on the Planet. The Report is available from // URL : <http://www.transparency.org.nz/docs/2017/Corruption-Perceptions-Index-2016-TINZ-Media-Release.pdf> (дата звернення 10.06.2019).
6. Reported Corruption in Sweden Structure, risk factors and countermeasures. 2013 // URL : https://www.bra.se/download/18.12caa4f91440b31239f1fed/1395400931424/2013_22_Reported_Corruption_in_Sweden.pdf (дата звернення 03.06.2019).
7. SWEDEN to the EU Anti-Corruption Report // URL : https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_sweden_chapter_en.pdf (дата звернення 07.06.2019).
8. Trust in Government Ethics Measures in OECD Countries, 2000 The Book is available from // URL : <https://www.oecd.org/gov/ethics/48994450.pdf> (дата звернення 03.06.2019).
9. Боднарчук О. Скандинавський досвід у сфері боротьби з корупцією наприкладі Швеції, Фінляндії // Юридичний вісник. 2014. № 2. С. 279-284.
10. Бусол О.Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у контексті сучасної антикорупційної стратегії : Дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2015. 479 с.
11. Дейнека В. Ф., Кармаліта М. В., Розум О. М., Шавло І. А., Шкуренко Н.Г. Теоретико-правові засади протидії корупції : науково-аналітична доповідь. Ірпінь, НДІ фінансового права, 2014. 39 с.
12. Досвід взаємодії державних органів країн світу з інститутами громадського суспільства, залучення громадськості до формування та реалізації державної політики, протидії корупції, забезпечення електронного урядування. // URL : http://ogp.gov.ua/sites/default/files/library/Dosvid_OGP-MFA.pdf (дата звернення 03.06.2019).
13. Ільєнок Т. В. Зарубіжний досвід адміністративно-правової протидії корупції // Юридична наука. 2012. № 12. С. 42-51.
14. Лошицький М.В., Дрозд О.Ю. Рішення Європейського суду з прав людини як перспектива боротьби з адміністративними корупційними правопорушеннями. Рішення Європейського суду з прав людини. Наукові праці НУ ОЮА. 2014. С. 71-77.
15. Моисеев В. Европейский опыт борьбы с коррупцией. 5 Марта 2014 // URL : <http://www.kaktam.info/2014/03/05/> (дата звернення 07.06.2019).
16. Невмержицький, Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії. Київ : КНТ, 2008. 368 с.
17. Онищук О.О. Концептуальні засади запобігання та протидії корупції в Україні // Адвокат. 2010. № 9. С. 35-37.
18. Решетников Ф. М. Ответственность за должностные преступления в зарубежных странах. Москва, Юрид. лит., 1994. 128 с.
19. Супрун Т.М. Зарубіжний досвід запобігання та протидії корупції // Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2017. Вип. 2–3 (6-7). С. 199-204.
20. У Раді Європи розкритикували Данію за недостатні зусилля із запобігання корупції // URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/09/12/7086841/>.
21. Харичева М.С. Контроль коррупции в Финляндии // Особенности теории и практики нормативно-правового регулирования общественных отношений и правоприменения различных правовых семьях мира в призме использования их рационального опыта в правовой системе России, в том числе в системе МВД России : матер. междунар. науч.-практ. конф., 13 мая 2011 г. Калининград : Изд-во КЮИ МВД России, 2011. С. 131–140.

REFERENCES

1. A-culture-that-counteracts-corruption-//URL-:-
<http://www.government.se/contentassets/b32568dc6d5c4d17abfab8c9cb8d2e84/a-culture-that-counteracts-corruption.pdf>-(data-zvernennja-15.06.2019).
2. Business-Anti-Corruption-//URL-:-<http://www.business-anti-corruption.ru/>-(data-zvernennja-15.06.2019).
3. Corruption-in-Sweden-Exploring-Danger-Zones-and-Change.-Staffan-Andersson,-Department-of-Political-Science,-Umeå-University,-SE-901-87-Umeå,-Sweden.-277-s.
4. Denmark-to-the-EU-Anti-Corruption-Report-03-February-2014.-The-Report-is-available-from-//URL-:-
https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_denmark_chapter_en.pdf-(data-zvernennja-10.06.2019).
5. New-Zealand-Public-Sector-Ranked-Number-One-as-the-Least-Corrupt-on-the-Planet.-The-Report-is-available-from-//URL-:-<http://www.transparency.org.nz/docs/2017/Corruption-Perceptions-Index-2016-TINZ-Media-Release.pdf>-(data-zvernennja-10.06.2019).
6. Reported-Corruption-in-Sweden-Structure,-risk-factors-and-countermeasures.-2013-//URL-:-
https://www.bra.se/download/18.12caa4f91440b31239f1fed/1395400931424/2013_22_Reported_Corruption_in_Sweden.pdf-(data-zvernennja-03.06.2019).
7. SWEDEN-to-the-EU-Anti-Corruption-Report-//URL-:-https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_sweden_chapter_en.pdf(data-zvernennja-07.06.2019).
8. Trust-in-Government-Ethics-Measures-in-OECD-Countries,-2000-The-Book-is-available-from-//URL-:-
<https://www.oecd.org/gov/ethics/48994450.pdf>-(data-zvernennja-03.06.2019).
9. Bodnarchuk-O.-Skandinavskij-dosvid-u-sferi-borotbi-z-korupciju-naprklady-Shvecii,-Finlandii-//Juridichnij-visnik.-2014.-№2.-S.-279-284.
10. Busol-O.Ju.-Protidija-korupcijnij-zlochinnosti-v-Ukraïni-u-konteksti-suchasnoi-antikorupcijnoi-strategii-Dis.-...-d-rajurid.-nauk.-12.00.08.-Kiïv,-2015.-479-s.-
11. Dejneka-V.-F.,-Karmalita-M.-V.,-Rozum-O.-M.,-Shavlo-I.-A.,-Shkurenko-N.G.-Teoretiko-pravovi-zasadi-protidii-korupcii-:-naukovo-analitchna-dopovid.-Irpın,-NDI-finansovogo-prava,-2014.-39-s.
12. Dosvid-vzaemodii-derzhavnih-organiv-krain-svitu-z-institutami-gromadskogo-suspilstva,-zaluchennja-gromadskosti-do-formuvannja-ta-realizacii-derzhavnoi-politiki,-protidii-korupcii,-zabezpechennja-elektronogo-urjaduvannja.-//URL-:-http://ogp.gov.ua/sites/default/files/library/Dosvid_OGP-MFA.pdf-(data-zvernennja-03.06.2019).
13. Ilenok-T.-V.-Zarubizhnij-dosvid-administrativno-pravovoï-protidii-korupcii-//Juridichna-nauka.-2012.-
14. №12.-S.-42-51.
15. Loshickij-M.V.,-Drozd-O.Ju.-Rishennja-Єvropejskogo-sudu-z-prav-ljudini-jak-perspektiva-borotbi-z-administrativnimi-korupcijnimi-pravoporushennjami.-Rishennja-Єvropejskogo-sudu-z-prav-ljudini.-Naukovi-praci-NU-OJuA.-2014.-S.-71-77.-
16. Moiseev-V.-Єvropejskij-opyt-borby-s-korupciej.-5-Marta-2014-//URL-:-<http://www.kaktam.info/2014/03/05/>-(data-zvernennja-07.06.2019).
17. Nevmerzickij,-C.-V.-Korupcija-v-Ukraïni:-prichini,-naslidki,-mehanizmi-protidii.-Kiïv:-KNT,-2008.-368-s.
18. Onishhuk-O.O.-Konceptualni-zasadi-zapobigannja-ta-protidii-korupcii-v-Ukraïni-//Advokat.-2010.-№9.-S.-35-37.
19. Reshetnikov-F.-M.-Otvstvennost-za-dolzhnostnye-prestuplenija-v-zarubezhnyh-stranah.-Moskva,-Jurid.-lit.,-1994.-128-s.
20. Suprun-T.M.-Zarubizhnij-dosvid-zapobigannja-ta-protidii-korupcii-//Mizhnarodnij-juridichnij-visnik:-aktualni-problemi-suchasnosti-(teorija-ta-praktika).-2017.-Vip.-2-3-(6-7).-S.-199-204.-
21. U-Radi-Єvropi-rozkritikuvali-Daniju-za-nedostatni-zusillja-iz-zapobigannja-korupcii-//URL-:-
<https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/09/12/7086841/>.-
22. Haricheva-M.S.-Kontrol-korupcii-v-Finlandii-//Osobnosti-teorii-i-praktiki-normativno-pravovogo-regulirovanija-obshhestvennyh-otnoshenij-i-pravoprimenenija-razlichnyh-pravovyh-semjah-mira-v-prizme-ispolzovanija-ih-racionalnogo-opyta-v-pravovoj-sisteme-Rossii,-v-tom-chisle-v-sisteme-MVD-Rossii-:-mater.-mezhdunar.-nauch.-prakt.-konf.,-13-maja-2011-g.-Kaliningrad-:-Izd-vo-KJuI-MVD-Rossii,-2011.-S.-131-140.